

Peter Kozler: Zemljevid slovenske dežele in pokrajin

Šestnajstega februarja je minilo 190 let, odkar se je v Kočah pri Kočevski Reki rodil Peter Kozler (1824 – 1879), avtor najslavnejšega slovenskega zemljevida. Kozlerjev *Zemljevid slovenske dežele in pokrajin* iz leta 1853 ni prva geografska upodobitev današnjega slovenskega ozemlja, je pa prvi slovenski zemljevid z dotlej najbolj natančno vrisano etnično mejo in samo slovenskim poimenovanjem krajev. Petra Kozlerja zato upravičeno štejemo med začetnike slovenske geografske znanosti. Po doslej zbranih podatkih je verjetno eden redkih, če ne celo edini zemljevid te vrste, med tako imenovanimi "nezgodovinskimi" narodi tedanje Evrope.

Peter Kozler je bil najmlajši sin "*priveligiranega dunajskega trgovca*" Janeza Kozlerja II. in Marije, rojene Seemann. Po rodu je bil kočevski Nemec in je do svojega sedmega leta govoril samo nemško oziroma kočevarsko. Med šolanjem v zgodnji mladosti se je pod vplivom lokalnega kaplana Jakoba Jerina z sv. Gregorja pri Velikih Laščah in licejskega profesorja Janeza Kersnika v Ljubljani ogrel za slovenstvo in bil med vsemi tremi brati najbolj slovensko usmerjen. Na Dunaju se je oklenil slovenskega zbora *Slovenija*, ki je pripravilo politični program *Zedinjena Slovenija*, in postal eden najbolj vnetih borcev za pravice slovenskega naroda.

Jasno izoblikovana zahteva slovenskega nacionalnega programa po združitvi vseh Slovencev v eno državno tvorbo, predvsem pa prijateljsko prigovarjanje župnika Matije Vertovca in pravnika Matije Dolenca, so komaj 24-letnega Petra Kozlerja spodbudile, da se je maja 1848 lotil pionirske naloge izdelave "*zemljevida slovenske dežele*", s katerim bi rojakom in svetu, "*kolikor se dá, natanko kazal, kako dalječ beseda slovenska seže*".

Zgodovina in zapleti okoli nastanka zemljevida so prikazani na triindvajsetih panojih velikega formata z besedili v slovenščini in angleščini. Uvodoma je predstavljena kočevarska rodbina Kozler, čigar rod izvira iz Kočevske Reke. Sledi zgodba o skoraj neverjetni in bleščeči karieri Petra Kozlerja, najbolj znanega člana Kozlerjeve rodbine. S pomočjo arhivskega in slikovnega gradiva je predstavljen kot pravnik, politik, publicist, domoljub in narodni buditelj, posestnik in gospodarstvenik, geograf in kartograf, pa tudi kot mož in oče petih otrok.

Več kot polovica razstave je namenjena Kozlerjevemu "*Zemljevidu slovenske dežele in pokrajin*". Na panojih sta v naravni velikosti najprej predstavljena poskusna odtisa iz leta 1849 in 1852. Sledijo originalni odtis iz leta 1853, ki je luč sveta zaradi vladne prepovedi lahko zagledal šele leta 1861, dva odtisa iz leta 1864 in eden iz leta 1871, pa tudi reproducirani ponatisi in faksimili, natisnjeni v obdobju 1975–2012.

Politično prepričanje in javno delovanje Petra Kozlerja sprva nista ovirala pri karieri državnega uslužbenca. Toda zaradi zapletov okoli izdaje zemljevida so ga leta 1855 premestili z mesta vodje državnega tožilstva v Gorici na nižje delovno

mesto tajnika deželnega sodišča v Trstu. Naslednje leto je izstopil iz državne službe in v Sežani odprl notarsko pisarno. Po dolgi in hudi bolezni je umrl 16. aprila 1879 na Cekinovem gradu v Ljubljani, star komaj 55 let. Pokopali so ga v družinsko grobnico na pokopališču Sv. Krištofa v Ljubljani.

Za tedanji čas in politične razmere je bil zemljevid edinstveno znanstveno, propagandno in narodnoprebudno delo. Med Slovenci je bil zaradi nacionalnega naboja zelo popularen, pa tudi danes še vedno velja za eno izmed svetinj slovenstva.

Ivan Kordiš, prof.
Pokrajinski muzej Kočevje